עט א מיי' פ"ח מהל' טומאת מקדש ומזבח הלכה יב סמג עשין רמח רמב:

פ ב מיי' שם הלכה יד:

פא ג מיי' שם הל' ח:

פב ד ה מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה יג ופכ"ג הלכה ח:

פג ו מיי' פ"ב מהלכות טומאת מת הלכה ח סמג עשין רלא:

תורה אור השלם

1. וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכְּל כְּלִי עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעָרֶב וְטָהֵר:
ויקרא יא לב

2. וְכָל בֶּגֶד וְכָל כְּלִי עוֹר וְכָל מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל כְּלִי עֵץ תִּתְחַטָּאוּ:
במדבר לא כ

3. אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טֻמְאַת נָפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע:
ויקרא כב ד

4. אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ לְכֹל טֻמְאָתוֹ:
ויקרא כב ה

5. וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת זָרַע וְכִבַּס בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו יז

6. וְכִבַּסְתֶּם בִּגְדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּטְהַרְתֶּם וְאַחַר תָּבֹאוּ אֶל הַמַّחֲנֶה:
במדבר לא כד

7. כִּי יִבְעַר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעַר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד

רבינו חננאל

בימים שרואה בהן הזוב דחייש לצחצוחי דיבה אבל זב בימי סיפרו וליכא למיחש משום צחצוחי דיבה לא אלא האי תנא הוא דתנן למעלה מהן זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו שמטמאין רגליו דם הנדה ומבשא דדייקינן משום דאחנייא גבי רוקו ולא קתני ליה גבי זובו ש"מ דמרוקו מרבה ומייתי ליה וקתני בין במגע בין במשא. אמר ליה ר' אחא מדפתי לרבינא והא האי תנא דלא דריש דיו אע"ג דלא מפריך ק"ו דתניא מפץ במת מניין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורים בזב טמאין בשרץ מפץ שטמא בזב אינו דין שיהא טמא בשרץ אלא מפץ במת מניין נאמר בגד ועור בשרץ ונאמר בגד ועור במת מה בגד ועור האמור בשרץ מפץ טמא בו אף בגד ועור האמור במת מפץ טמא בו מופנה דאי לא מופנה איכא למפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה תאמר במת שאין מטמא בכעדשה אלא בכזית לאיי אפנויי מופנה מכדי שרץ אתקש לשכבת זרע דכתיב או איש אשר תצא וגו' וסמיך ליה או איש אשר יגע בכל שרץ וכתיב ביה בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא בשרץ למה לי ש"מ לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא הניחא למ"ד מופנה מצד אחד למידין ואין משיבין שפיר אלא למ"ד למידין ומשיבין מאי איכא למימר דמת נמי אפנויי מופנה מכדי מת אתקש לשכבת זרע דכתיב והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו וגו' וכתיב ביה בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי ש"מ לאפנויי והוי מופנה משני צדדין הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא אלא למ"ד דון מינה ומינה מאי איכא למימר אמר רבא אמר קרא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהו פחותין משבעה ותהא שן ורגל חייב ברשות הרבים מקל וחומר ומה קרן שברשות הניזק אינו משלם אלא חצי נזק ברשות הרבים חייבת שן ורגל שברשות הניזק משלם נזק שלם אינו דין שברה"ר חייב אמר קרא ובער בשדה אחר ולא ברה"ר מידי

מפץ במת כו'. הא דאמרינן בכל דוכתין (נדה מט. סוכה כ.) כל המטמא מדרס מטמא טומאת מת מהכא נפקא:

ומה פכין קטנים שטהורין בזב. שאין יכול ליגע בהם בתוכם מפני שפיהם צר ובהיסט נמי לא מטמא כדפירש בקונטרס מה שבא בכלל מגע בא בכלל היסט ושאין בא בכלל מגע כו' ואע"פ שראוי לנגיעת שער הזב לא מטמא (א) משום דבעינן ראוי לנגיעת בשר דטומאת שער נפקא לן מבשר הזב וא"ת דבפרק קמא דנדה (דף ה:) אמרינן דכלי חרס המוקף למיד פתיל היינו בתחל המת אין ניצול במעמא לעת שבנדה ובהמקוק (גיטין דף סא:) נמי פריך בסופו וניחוש שמא תסיטם אשמא נדה אלמא משמע דמטמא בהיסט אע"ג דאין בא בכלל מגע ואור"ת דלמיד פתיל בא בכלל מגע משבינן ליה מפני שעומד להפתח ואע"ג דגבי קולית נגילה אמר בהעור והרוטב (חולין דף קכו:) דמתוסר נקיבה כמתוסר מעשה דמי ואע"ג שחשב עליה לנוקבה אין מטמא במשא דהתם סתמא אין עומדת לנקיבה אלא ע"י מחשבתו אבל למיד פתיל סתמו עומד להפתח וא"ת מה לפכין קטנים שכן מטמא מאוירן [א] שיכול לתלות שער של מת בפיהן ובסמוך נמי דיינינן ק"ו מפכין קטנים דמטמא בשרץ ואם כן בכעדשה נמי יכול ליכנס בפיו וי"ל כלי עץ יוכיחו מה לשאר כלים שכן נעשין אב הטומאה תאמר במפץ כו' פכין קטנים יוכיחו וא"ת מפכין גדולים מני גמר דלא מטמא מדרס כדנפקא לן בפרק ר' עקיבא (שבת פד: ושם) דכלי חרס אין מטמא מדרס ומטמא טומאת מת ושמא ניחא ליה למינקט פכין קטנים שטהורין מכל טומאת זב:

שטהורין בזב. תימה מנ"ל שלא יטמא במעיינות הזב נהי דבשער הזב לא מטמא הג"מ בשער שמבשר הזב גופיה נפקא לן טומאת שער הלכך בעינן ראוי לנגיעת בשר אבל רוקו דכתיב ביה בהדיא וכי ירוק הזב בטהור פשיטא דלא בעינן ביה ראוי לנגיעת בשר:

מפץ שמטמא בזב כו'. וא"ת כלי חרס המוקף למיד פתיל יוכיח שמטמא בזב בהיסט כדפ"ל וטהור במת ואומר ר"ת דלא שייך למימר יוכיח מלמיד פתיל שהרי כענין שמטמא בזב היה מטמא במת דמה שמטמא בהיסט זהו משום דהוי כמו שהזב נגע בתוכו כדאמרינן (ת"כ פרשה מצורע) מיזהו מגע שהוא כמולו הוי אומר זה הסיטו ובמת נמי אם היה כזית מן המת בתוכו היה טמא: **וקמייתי** ליה בין לטומאת **ערב** בין לטומאת שבעה. תימה דמה טומאת שבעה שייכא ביה דלית ליה טהרה במקוה כדאמרינן בפרק ר' עקיבא (שבת דף פד:) ואין לומר דין טומאת שבעה קאמר כלומר שנעשה אב הטומאה כדין דבר שמטמא טומאת שבעה הא כיון דלית ליה טהרה במקוה [ב] אין נעשה אב הטומאה כדמוכח בסוף עירובין (דף קד:) וי"ל דהתי ר"ן נמי מהני לפשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס שטמא בזב ומייתי להו לטומאת שבעה ל"ת הכרייתא מיירי בכל מפלים בין מפץ של עץ שיש לו טהרה במקוה בין מפץ של שיפה וגמי ובמסכת שבת (דף פד.) פריך ממפץ של שיפה וגמי והכא פריך ממפץ של עץ: **ש"מ** מופנה משני צדדין. תימה למה לי גז"ש כיון דאיתקש מת לשכבת זרע וש"ז לשרץ דבכל התורה כולה למידין למד מן הקדשים [ג] וי"ל דעל כרחך לאו לכל מילי גמרי מהדדי לא מהיקישא ולא מגזירה שוה דלאשכחן בריש פרק שני דחולין (דף לו:) גבי הכשר דמד לטומאת מת ומד לטומאת שרץ ולריכא ומדאיצטריך ג"ש הוא דשמעינן דלכל מילי לא גמירי מהדדי כי אם לגבי הך דהכא ובסוף פרק במה אשה (שבת דף סד.) לרבות דבר הבא מזבח הסוס ומזבח הפרה שענין אחד הם לטומאת בגדיהם וכן יהוא הכלים והאוכלים דלפינן בהעור והרוטב (חולין דף קיח.) לא מצריך תרי קראי למת ולשרץ: **אמר** קרא וכבסתם בגדיכם. וא"ת ולילף מקו"ו כדמעיקרא וי"ל דלטומאה דכתיב בהדיא משמע ליה קרא והשתא דלפינן מת בגזירה שוה אע"ג דשרץ גופיה גמרינן מקל וחומר ככתוב בהדיא חשיב ליה:

א) זובו של זב. ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו דם הנדה מטמאין בין במגע בין במשא ודלמא ה"נ לפי שא"א בלא צחצוחי דיבה א"כ לתנייה גבי זובו מ"ש דקתני לה גבי רוקו אלא משום דאתי מרוקו א"ל רב אחא מדפתי לרבינא והא האי תנא לא דריש דיו ואע"ג דלא מפריך ק"ו דתניא מפץ במת מניין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורים בזב מטמא במת מפץ שמטמא בזב אינו דין שיטמא במת וקמייתי לה בין לטומאת ערב בין לטומאת שבעה ואמאי אימא אהני ק"ו לטומאת ערב ואהני דיו לאפוקי טומאת שבעה א"ל כבר רמא ניהליה ר"נ בר זכריה לאביי וא"ל אביי תנא ממפץ בשרץ מייתי לה וה"ק מפץ בשרץ מניין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורים בזב טמאין בשרץ מפץ שטמא בזב אינו דין שיהא טמא בשרץ אלא מפץ במת מניין נאמר בגד ועור בשרץ ונאמר בגד ועור במת מה בגד ועור האמור בשרץ מפץ טמא בו אף בגד ועור האמור במת מפץ טמא בו מופנה דאי לא מופנה איכא למפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה תאמר במת שאין מטמא בכעדשה אלא בכזית לאיי אפנויי מופנה מכדי שרץ אתקש לשכבת זרע דכתיב או איש אשר תצא וגו' וסמיך ליה או איש אשר יגע בכל שרץ וכתיב ביה בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא בשרץ למה לי ש"מ לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא הניחא למ"ד מופנה מצד אחד למידין ואין משיבין שפיר אלא למ"ד למידין ומשיבין מאי איכא למימר דמת נמי אפנויי מופנה מכדי מת אתקש לשכבת זרע דכתיב והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו וגו' וכתיב ביה בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי ש"מ לאפנויי והוי מופנה משני צדדין הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא אלא למ"ד דון מינה ומינה מאי איכא למימר אמר רבא אמר קרא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהו פחותין משבעה ותהא שן ורגל חייב ברשות הרבים מקל וחומר ומה קרן שברשות הניזק אינו משלם אלא חצי נזק ברשות הרבים חייבת שן ורגל שברשות הניזק משלם נזק שלם אינו דין שברה"ר חייב אמר קרא ובער בשדה אחר ולא ברה"ר מידי

ב) דכרי רביני ס"ע לגאונים דהא בגמ"ה כגר אמר ר"י שם דבכל התורה כולה נמדין למד מלמד לכד בקדשים וע"ש.

ג) [נדה כב.]. ד) [שבת קנ"ח.]. ה) [יבמות עח: ע"ש]. ו) [נעיל כח.]. ז) [נ"ל וכלין]. ח) [נ"ל במדבר יט]. ט) רש"ל מ"ז ועי' רש"ל. י) [רש"ל]. כ) בפ"ל: מעכן גמר סוה. ל) [כלאיתא שבועות י. זבחים מט:].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומה וכו' לא מטמא כדפי' בקונטרס [במס' שבת]:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וקמייתי כו' אין נעשה אב הטומאה. ע' פסחים דף ח ע"א מוספות ד"ה רביעי:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ומה כו' (מיכול לתלות שער של מת בפיהן) תא"מ (ועיין בהגהות רש"ס):

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל (המשך)

במת או בכלים הנוגעין במת טמאין טומאת ז' כלים בכלים וכלים אחרים בהן טמאין טומאת ערב נמצא טומאת המפץ לכאורה אם הוא נגע במת או בכלים שנגעו במת טמא טומאת ז' ואם נגע שלישי [בו טמא] טומאת ערב כטומאת כל הכלים אמאי כיון דמפץ במת מן הזב למד נדין בו דיו לבא מן הדין והוא המפץ במת להיותו כבדון והוא המפץ בזב מה מפץ בזב טומאת ערב שאין טומאת כלי בזב טומאת ז' אף מפץ במת טומאת ערב ולא טומאת ז' ופרק' מפץ במת בגזירה שוה למד ממפץ בשרץ. [ו]השרץ למד מן הזב בק"ו והכי קאמר מפץ בשרץ מנין ודין הוא ומה פכין קטנים שטמאין בזב טמאין בשרץ שנאמר וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו וגו' מפץ שטמא בזב שנאמר כל המשכב דין הוא שיהא טמא בשרץ דליכא הכא דין דיו דתרווייהו ליכא בכלים המטמאין בהן טומאת ז' ואחרי שלמד השרץ מן המפץ מן הזב בק"ו חזר ולמד המת מן השרץ טומאת מפץ בגזירה שוה ולא בק"ו והוא מפורש [ז] בפ' איזהו מקומן של זבחים בתחילתו כי דבר הלמד בק"ו דין הוא שילמד בגזירה שוה והכא למד [בג"ש] נאמר במת וכל בגד וכל עור וגו' ובשרץ כתיב או בגד או עור או שק וגו' מה בגד ועור האמורין בשרץ מפץ טימא בו אף בגד ועור האמורין במת מפץ טימא בו וחזרנו להקשות על זה הדרך ולומר אם כן הוא דבר ברור הוא כי הלמד בגזירה שוה מופנה צריך להיות הדבר ההוא הלמד והמלמד שאם הוא מופנה בצד אחד לבדו ובצד אחד צריך קרא לגופו אמר רב יהודה אמר שמואל משום ר' ישמעאל לרבנן למדין ומשיבין מופנה משני צדדין לדברי הכל למדין ואין משיבין ואלו הדברים מבוארין במסכת נדה פ' המפלת חתיכה באר היטב ואוקים' דמופנה משני צדדין הוא כי בגד ועור הכתוב בין בשרץ בין במת מופנה הוא ואין צריך כלל ודבריו פשוטין הן. כי השרץ איתקש לשכבת זרע דכתיב או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וכתיב או איש אשר יגע בכל שרץ וכתיב בשכבת זרע וכל בגד או עור וגו' דמת נמי מופנה הוא מכדי כתיב והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע הנה איתקש טמא מת לשכבת זרע וכתיב בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי ש"מ לאפנויי ולמדנו מהמפץ במת טמא והוא טומאת ז'. תוב אקשי' הניחא למאן דאמר דון מינה ואוקים באתרא אלא למאן דאמר דון מינה ומינה מאי איכא למימר ועיקר זו השמועה היא בפ' אחרון במנחות והביאוה [אגב] גרדה

(ה)**חלי נזק קאמר.** דתמייב כי קרן דהא מקרן מייתי לה וקרא דכשדה אחר [שמות כב] לחיובי ביה ברשות הניזק נזק שלם אתא דהכי משמע כשדה אחר נזק שלם: **כספו של זה.** קרן: **ישלם.** מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם [שם] לגמרי משמע: **אמר קרא יחלון.** דקרא יתירא הוא דנכתוב וחלו את כספו וגם את המת אלא לדרשא אתא לפף ברשות הרבים נמי חייב: **ויהא אדם חייב בכופר.** כגון במזיד ולא אתרו ביה ליתיה בר קטלא ולא בר גלות: **ומה שור שאינו חייב.** בחבלה: **ארבעה דברים.** נער ריפוי שבת ובושת אלא מזק לחודיה: **חייב כופר.** היכא דקטליה: **אדם שחייב כו': עליו ולא על האדם.** על מזקי שור משלמין כופר אבל על מזקי אדם אין משלמין כופר אלא לו מיתה לו גלות: **אין כי יפן מוס בעמיתו אין בעמיתו.** הוי בדין נתינת מומין ולא שור בעמיתו של בעליו: **בחצר הניזק.** דמיזבא דרגל בחצר הניזק הוא: **הכא נמי לא שנא.** דרגל מועדת מתחילתו היא להלך ולדרוס: **לאו משום דסבר ברבי יוסי הגלילי.** דאמר בפירקין ט) דלקמן (דף מב.) תם משלם חצי כופר ברה"ר: **ומייתי לה.** רבי טרפון לרשות הניזק כופר שלם: **מק"ו מרגל.** כי היכי דגמר לקרן תם לענין מזקין בתמניתין והכי גמר לה מה שן ורגל שפטורין ברשות הרבים לגמרי ברשות הניזק כופר שלם קרן שברה"ר חצי כופר כר' יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניזק כופר שלם: **שכן ישנו בתם.** תאמר בכופר שאינו בתם דלמתרינן בפ"ק (דף י.): **מטמון.** שפטור בתם וחייב ברגל ומייתי לה הכי מה לרגל שברשות הרבים פטורה מכלום חייבת ברשות הניזק אפילו על הטמון מזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר כו': **שכן ישנו בכור.** י) שאם היה גדי טמון בשק או במרלוף ונתגלגל ונפל לבור חייב: **מכלים.** פטר בהו את הבור ומכלים דרגל מייתי לה וכדפרישית: **מכלים טמונים.** לרגל מייתי לה: **א"ל רב אחא מדפתי כו' מה לניזקין דרגל שכן ישנו ברגל.** תאמר בכופר שאינו ברגל: **מתני' סימא את עין חבירו.** אפי' בשוגג: **גמ' מה כלים ארבעה דברים לא.** דלא שייכי בהו: **אף סימא את עין חבירו.** בשוגג: **נזק אין ארבעה דברים לא.** דלא מחייבי ארבעה דברים אלא או מזיד או קרוב למזיד דומיא דכי יריבון אנשים (שמות כא) דהתם כתיב ריפוי ושבת: מנהני

מידי כוליה קאמרינן פלגא קאמרינן אמר קרא [1]וחצו את כספו כספו של זה ולא כספו של אחר [2] ולא תהא שן ורגל חייבת ברשות הניזק אלא חצי נזק מק"ו מקרן ומה קרן שברה"ר חייבת ברשות הניזק אינה משלמת אלא חצי נזק שן ורגל שברשות הרבים פטורה אינו דין שברשות הניזק משלם חצי נזק אמר קרא [2]ישלם תשלומין מעליא ולא תהא קרן ברה"ר חייב מק"ו ומה שן ורגל שברשות הניזק נזק שלם ברה"ר פטורה קרן שברשות הניזק חצי נזק אינו דין שברה"ר פטורה אמר רבי יוחנן [ו]אמר קרא יחצון אין חצי נזק חלוק לא ברה"ר ולא ברה"י ויהא אדם חייב בכופר מק"ו ומה שור שאינו חייב בארבעה דברים חייב בכופר אדם שחייב בארבעה דברים אינו דין שיהא חייב בכופר אמר קרא [3]כבל אשר יושת עליו עליו ולא על אדם ויהא שור חייב בארבעה דברים מק"ו ומה אדם שאינו חייב בכופר חייב בארבעה דברים שור שחייב בכופר אינו דין שיהא חייב בארבעה דברים [ז]אמר קרא [4]איש בעמיתו [ח]ולא שור בעמיתו [2] איבעיא להו רגל [ט]שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שתשלם כופר מי אמרינן מידי דהוה אקרן קרן כיון דעבד תרי ותלתא זמני אורחיה הוא ומשלם כופר ה"נ לא שנא או דלמא קרן כוונתו להזיק האי אין כוונתו להזיק ת"ש הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם בין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון כופר שלם בתם לרבי טרפון מנא ליה לאו [2] משום דסבר ליה כרבי יוסי הגלילי [י]דאמר תם משלם [1]חצי כופר ברה"ר ומייתי לה מק"ו מרגל אלמא [א]איכא כופר ברגל אמר רב שימי מנהרדעא תנא מניזקין דרגל מייתי לה ולפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן באש מטמון מה לטמון שכן ישנו בבור מכלים מה לכלים שישנן באש מכלים טמונים מה לכלים טמונים שישנן באדם אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מייתי לה אלמא איכא כופר ברגל ש"מ א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ה"נ מסתברא דאיכא כופר ברגל דאי ס"ד ליכא כופר ברגל ותנא מניזקין דרגל מייתי לה לפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן ברגל אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מייתי לה אלמא איכא כופר ברגל שמע מינה: **מתני'** [ב]אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד [ג]בין ער בין ישן סימא את עין חבירו ושיבר את הכלים [3]משלם נזק שלם: **גמ'** קתני סימא את עין חבירו דומיא דשיבר את הכלים מה התם נזק אין ארבעה דברים לא [ד]אף סימא את עין חבירו נזק אין ארבעה דברים לא

מגא

היכי נעי למילף מקרן שכן חייבת ברשות הרבים: **לאו** משום דסבר לה כרבי יוסי הגלילי. ומ"ת אפי' בלא רבי יוסי הגלילי מק"ו גמר ומה שן ורגל דפטורין ברה"ר חייבין בחצר הניזק כופר שלם קרן לא כ"ש וי"ל דאם היה כופר חלוק מדין נזק מדפטר ברה"ר לא הוה שייך למידן ק"ו: **אלמא** איכא כופר ברגל. והא דפליגי אמני ורבא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מא. ושם) ברגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק דלרבא לא משלם כופר אליבא דההוא מגא מיירי ולא משום דסבר רבא הכי:

הלי

מנזקי כלים מייתי לה ר' טרפון והכי קאמר ומה רגל שברה"ר פטורה בנזקי כלים ברשות הניזק חייבת בנזקי כלים נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר (ברה"ר) [ברה"ג] כופר שלם. ומקשי' תוב איכא למיפרך מה לנזקי כלים שכן ישנן באש ואין כופר באש וכשם שאין כופר באש [כך אין כופר שלם בקרן] בחצר הניזק וה"מ כתם אבל במועד לא גרע חצר הניזק מרה"ר שחייב כופר שלם. ופרק' מטמון מייתי לה שפטור באש כדתנן המדליק את הגדיש והיו בו כלים וכו' כרבנן דפטרי אטמון והכי קאמר ומה רגל שפטורה בטמון ברה"ר ברשות

(ה) [לעיל יט:], ב) [לקמן לג.], ג) [עי' היטב חוס' לקמן מב. ד"ה גבי], ד) [לקמן מח.], ה) [לעיל טו. לקמן מח:], ו) [עי' חוס' לעיל טו. ד"ה הא], ז) [מנהדרין עב. לעיל ג.], ח) [כמנהדרין איתא בין בחוס' בין בלבון ובין תוספות יבמות נג. ד"ה הכא], ט) [כוונתו מדברים המסס נקי מדמי ולדות], י) עי' לעיל י. פירש פירוש אחר והחוס' הקשו עליו, כ) עיין רש"ש, ל) רש"ש,

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה חלי נזק כ"ל פלגא קאמרינן חלי נזק קאמר:

גליון הש"ס

גמ' ולא תהא שן ורגל. עי' לקמן דף נה ע"ב חוס' ד"ה התורה: שם איבעיא להו רגל. עי' לקמן דף מד ע"א חוס' ד"ה ה"ג ממתמכך: שם משום דסבר ליה כר"ה"נ. עי' לעיל טו. תד"ה הא מני: תוס' ד"ה ולא וכו' וי"ל דאי לאו בספו. עיין חולין דף כב ע"ב תוד"ה ותהא פרה: שם ר"ה ויהא כו' לא מצינן למילף מינה כלל. עיין לעיל דף ד ע"א תוספות ד"ה כרבי אדם:

רבינו חננאל

בשחיטת קדשים בפ' כל התדיר וכך היא הצעה שמן לא יפחות מלוג. ר' אומר שלשה לוגין רבנן סברי דון מינה ומינה מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין ומינה מה מנחה בלוג אף שמן בלוג. ור' סבר דון מינה וארוקים באתרה מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין וארוקים באתרה כנסכין מה נסכין ג' לוגין אף שמן נמי ג' לוגין ובפרק שבועת העדות (דף לא ע"ב) אסקו חלוקה זו חלוקת ר"מ ורבנן. וכן פי' שמועה זו הניחא לר' דאמר דון מינה וארוקים באתרה כלומר שתלמוד מפץ במת שהוא טמא ממפץ בשרץ. ועמוד במקומך ככל טמאות המת כל כלי לפי ענינו אם נגע במת או בכלי שנגע במת אותו הכלי טומאתו ז' ואם נגע במגע שלישי טומאת ערב. אלא לרבנן דאמרי דון מינה ומינה וכך פירושו תלמד מפץ במת ממפץ בשרץ מה שרץ טמא אף במת טמא ומה שרץ טומאת ערב אף במת טומאת ערב מאי איכא למימר ופריק (רבא) הכי אמר רבא טומאת מפץ במת ז' מהכא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהיו פחותים מז' וקיימא לן מפץ אין לו טהרה במקוה וטהרתן כדתנינן בתוספתא דכלים (בבב"מ פי"א) מפץ שעשאו לקורות אע"פ שמשתמש בו טהור. היה טמא ועשאו לקורות טמא עד שיקבענו במסמר ובסיפא שנו מאימתי טהרתו ב"ש אומר משיחבל וב"ה אומר משיתחבר דברי ר' מאיר וכו' נמצא חבולו או חבורו מטהרו כגון כלי חרס שאין לו טהרה במקוה שבירתו מטהרתו. חזרנו לדקדק על דברי משנתנו ותהא שן ורגל חייבות ברה"ר מק"ו ופרקי' כספו של קרן ולא זולתו ולא תהא ט) (שן ורגל) חייבת ברה"ר כלל. ופריק ר' יוחנן [יחצון] אין חצי נזק חלוק ויהא אדם חייב בכופר ופרקי' עליו ולא על אדם ויהא שור חייב בד' דברים ופרקי' אמר קרא איש בעמיתו ולא השור. השור אינו חייב אלא בנזק בלבד. איבעיא להו רגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק והרגתו מהו שתשלם כופר. ת"ש הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם ובין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון ואמרי' כופר שלם בתם לר'

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פ"י מהלכות מזקי ממון הלכה יג סמג עשין סז:

פה ב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יח ופ"ו הלכה ח סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ג וסימן שצח סעיף ח:

פו ג מיי' שם פ"ו הלכה ח סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סימן שצח סעיף ח:

פז ד מיי' שם פ"ח הל' יא טו סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ג וסעיף י:

תורה אור השלם

1. וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצָוּן: שמות כא לה
2. כִּי יַבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירֹו וּבִעֵר בְּשָׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד
3. אִם כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו: שמות כא ל
4. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ: ויקרא כד יט

רבינו חננאל (המשך)

טרפון מנא ליה לאו דסבר לה ר' טרפון כר' יוסי הגלילי דסבר תם משלם חצי כופר ודיו ג) ק"ו מרגל ומה רגל שברה"ר פטורה מן הכופר. ברשות הניזק משלם נזק שלם. קרן דברה"ר חצי כופר אינו דין לשלם בחצר הניזק כופר שלם. ודברי ר' יוסי הגלילי דתם משלם חצי כופר לא אשכחנן בהדיא ודייקי' מדברי בפ' שור שנגח ד' וה' שוורים בעל השור נקי ר' יוסי הגלילי אומר נקי מדמי ולדות מכלל שאם נגח והמית זולתי וולדות חייב ואי אפשר לחייבו כופר שלם דאם כן היינו מועד והאי בעל השור נקי בתם הוא דכתיב. וכא ר' שימי ודחה האי סברא דלדברי הכל ליכא כופר ברגל ואמר ר"ש מייתי לה בק"ו [מניזקין דרגל] וה"ק ומה רגל שברה"ר פטורה בניזקין ברשות הניזק נזק שלם קרן שברה"ר חצי נזק אינו דין שברשות הניזק כופר שלם ולא תיפשוט דאיכא כופר ברגל יש ספרין כתו' בהן ולפרוך מה לנזקין שכן ישנו באש ויש שכתוב בהן מה לנזקין דרגל שכן ישנו בבור וטעמא חדא בתרוייהו ואנו מפרשין האחת והוא הדין ללשון אחרת. פי' אם מנזקין דרגל גמר ר' טרפון הכופר יש לדבריו פירכא מה לנזקין דרגל שהם חייבין ברשות הניזק נזק שלם שכן אותם הנזקין ישנן בנזק שלם בבור ואין בבור דין כופר דכתיב ונפל שמה שור ודרשינן שור ולא אדם (חמור) שאם יפול אדם בבור וימות אין על בעל הבור כלום ודרחמנא פטריה וכשם שאין כופר בבור כך אין כופר שלם בקרן ברשות הניזק ואמרי'

ט) קרן כל"ל. ג) ותאין כל"ל.

האי מיבעי ליה ליתן צער במקום נזק. וריפוי ושבת ובושת כולהו מצער ילפינן דחייב במקום נזק כדמשמע בהמובל (לקמן דף פב.) דאמר תנא וכולן חייבין בתשלומין במקום נזק מנהני מילי אמר רב זביד משמיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע כו' משמע דכולהו ילפינן מצער ולרב פפא דאמר התם אמר קרא ורפא ירפא ליתן ריפוי במקום נזק כולהו ילפינן מריפוי וא"ת דהכא משמע דצער שלא במקום נזק פשוט טפי דאיצטריך קרא לצער במקום נזק ובפרק החובל (שם:) משמע דאיכא דאמר צער שלא במקום נזק דמשלם מאן תנא וי"ל דשלא במקום נזק דלקמן היינו במקום שלא עשה רושם כדקתני כוותא על לפרניו וצער שלא במקום נזק דהכא היינו על בשרו שגיכר ריטומו ולא אפחתיה מכספיה וצער במקום נזק דהכא כגון קיטע ידו ושיגר רגלו דאפחתיה מכספיה דהתם לא שמעינן ליה לא מחבורה ולא מכויה:

ש"מ תרתי. וא"ת לעולא אמרינן פיסמא עינו של חבירו בשוגג אי בתוגם נזק אין ד' דברים לא צער נמי ליחייב דבהתם קרא דמרבינן נזק כתיב נמי צער וי"ל דכל מה דמלינן למיפטר שוגג פטרינן ולכך מוקמינן דהאי קרא דמרבה שוגג דוקא בנזק דאיירי ביה עיקר קרא ולא בצער:

לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן. תימה דבפ"ק דקדושין (דף כד: ושם ד"ה מיבעי) מוקמי רבנן האי ושמתה להושיט ידו כמעי שפחה וסימא עובר שבמעיה דפטור משום שלא נתכוין לעין וה"ל לא נתכוין וי"ל דלא פטרוהו רבנן אלא היכא דלא נתכוין לעין וגם נתכוין לגופתו של עבד כי התם אבל נתכוין לעין אע"פ שנתכוין לגופתו אי לא נתכוין לגופתו אע"ג דלא נתכוין לעין לא:

בשגגה מכלל דה"ל ידיעה. משום דגבי גלות כתיב טובא בשגגה דיש לה דהא גבי חבב אע"ג דכתיב ביה בשגגה לא חיישינן ליתה לו ידיעה ומהאי טעמא נמי ממעטינן בריש אלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אלא) אומר מוחר מבשגגה לגבי גלות אע"ג דגבי שבת וע"ז כתיב בשגגה ומחייבינן אומר מוחר בפרק כלל גדול (שבת דף פח: ושם): **נתכוין** לזרוק שתים וזרק **ארבע** כו'. לענין שבת פטור ואפילו לאביי דמחייב בפרק כלל גדול (שבת דף עג.) היינו נתכוין לזרוק שתים ונמצאו ארבע דומיא דנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר דהיינו שבבור תלוש ונמצא מחובר דאי נתכוין לזה וחתך זה היינו מתעסק כדמוכח בפרק קפק אבל (כריתות דף יט:):

פרט למתכוין לזרוק כו'. לשון רשאן פי' בקונטרס פרט למתכוין לזרוק ג' וזרק ארבע דלא הוי בכלל כי יזיד וטפי הוה ניחא לפרש דלא הוי בכלל מכה אים ומת דהוי לעיל מינה מלפרש כי יזיד דהוי בתריה וא"ת אמאי איצטריך לחייב גלות נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור דלפטור ממיתה ודאי לא אתיא דפשיטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דמבלא דייה דרשם בלולו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אמר) פרט למתכוין לזרוק בגד זה וזרק בגד אחר ומהאי קרא הוה פטרינן אפי' נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפטור מגלות קשה קלת דבפרק אלו הן הגולין אמר אם בפתח בגלא אינה הדפו פרט לשונא בגלא לדייה פרט לנתכוין לזרוק בגד זה והלכה לגד אחר ואשר לא לדה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והשתא מאשר לא לדה דכתיב ברש ואלה המשפטים הוה דמי טפי לפטור כגון נתכוין לזרוק בגד זה שלא נתכוין לגד הנרגלא וי"ל משום דהתמיל התנא לזרוק קרא דבגלא לדייה נקט ברישא נתכוין לזרוק בגד זה דרולה להזכיר הפשוט תחילה וא"ת אמאי איצטריך בגלו הן הגולין מ"מ נתכוין להרוג הבהמה והרג האדם ע"כ היינו לא נתכוין לזרוק בגד אחר לא נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטריך כגון שהיו הבהמה והאדם מ"ז בגד זה א"ל כסבור בהמה ונמצא אדם ותימה דהא פליגי רבי ורבנן בנשמטו הברזל מקבו ומן הענ המתבקע דמר מחייב בהאי ברש אלו הן הגולין אמאי חייב והא הוי כמו נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שנתכוין לנקב עניים שלפניו והלך למרחוק מ): **ואמר** רבה זרק כלי מראש הגג. רבה גרסינן דרבא מספקא ליה לעיל (דף יח:) אי בתר מעיקרא אזלינן אי לא וקאמר דנפשוט מרבה שהוא רבו:

קדם וסילקו. פירש רב אלפס דרבה לטעמיה דלית ליה דינא דגרמי ברש הגוזל קמא (לקמן דף לח.) ולר"י נראה דהא גרמא בנזקין הוא ופטור לכולי עלמא: **זרק** תינוק מראש כו'. לא דמי לדרא טריפה דפטור לכולי עלמא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עח.): כגון

מנהני מילי. דנזק חייב אפילו שוגג: **פצע תחת פצע.** קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כתיב מ) כי יתן אוש בעמיתו כאשר עשה וגו' וכיון דהכא דרשינן בהמובל (לקמן דף פד:): **במקום נזק.** דאפי' היכא דליכא נזק משלם נמי צער דלא תימא צער דבתרה דחמנא היינו בדליכא נזק כגון כוותא בשפוד על לפרנו דלא אפחתיה מכספיה ולהך דרשה מפקינן ליה בהמובל: **לענין נזקין חייב.** דהא אפקינן שוגג כמזיד ואונס כרלון: **מלאכה מחשבת אסרה תורה.** שנתכוין לעשות מלאכה אלא כסבור שהיום חול או שבור שמלאכה זו מותרת. וכל הני דאמרינן הכא לא נתכוונו לעשות המלאכה הלכך פטור: **לענין גלות.** כגון אם נפלה על האדם ומת: **פטור.** דגבי גלות כתיב מכה נפש בשגגה (במדבר לה) ולא מיקרי שגגה אלא היכא דה"ל ידיעה מעיקרא וזה לא הכיר בה מעולם: **לענין עבד.** אם נפלה על עבדו וסימאה עינו פלוגתא דרשב"ג ורבנן: **לענין ד' דברים פטור.** דאע"ג דהכיר בה הוא שכחה שוגג ולא פשיעה: **לענין שבת פטור.** ואע"ג דמקריא שגגה לענין גלות פטור בשבת דבעינן מלאכה וכסבור שהיום חול וזה לא נתכוון: **לזרוק שתים וכו'.** לענין שבת פטור דמלאכת מחשבת בעינן: **לענין גלות.** חייב דכתיב ואשר לא צדה ושמתי לך מקום וגו' פרט למתכוין לזרוק שתים וכי יזיד איש וגו' מ) אלא בתורת ושמתי לך מקום וגו'. ליישנא אחרינא ואשר לא צדה פרט למתכוין כו' דפטור מגלות דהכי משמע שלא צדה נתכוין לגדל ולזרוק אלו יוסף פרט לזה שלדה: **אם אמר כל מקום שהרגה פטור.** חייב שהרי יש כאן מלאכת מחשבת דזרק ארבע אבל נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע אפילו אמר כל מקום שתלה פטור שעיקר מחשבתו איבה למלאכה: **זרק.** בעל הכלי כלי מראש הגג: **פטור.** זה ששברו במקל קודם שבירתה שהרי סופה ליפבר: **זרק.** מזיק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות כו': **פטור.** שהרי מזריקתו אין סופו ליפבר עד שיבטלו הכרים וזה שבטל הכרים ואפילו הזורק עצמו נטלן פטור דגרמא בנזקין הוי: פטורין

נתכוין לזרוק שתים וזרק **ארבע** כו'. לענין שבת פטור ואפילו לאביי דמחייב בפרק כלל גדול (שבת דף עג.) היינו נתכוין לזרוק שתים ונמצאו ארבע דומיא דנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר דהיינו שבבור תלוש ונמצא מחובר דאי נתכוין לזה וחתך זה היינו מתעסק כדמוכח בפרק קפק אבל (כריתות דף יט:):

פרט למתכוין לזרוק כו'. לשון רשאן פי' בקונטרס פרט למתכוין לזרוק ג' וזרק ארבע דלא הוי בכלל כי יזיד וטפי הוה ניחא לפרש דלא הוי בכלל מכה אים ומת דהוי לעיל מינה מלפרש כי יזיד דהוי בתריה וא"ת אמאי איצטריך לחייב גלות נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור דלפטור ממיתה ודאי לא אתיא דפשיטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דמבלא דייה דרשם בלולו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אמר) פרט למתכוין לזרוק בגד זה וזרק בגד אחר ומהאי קרא הוה פטרינן אפי' נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפטור מגלות קשה קלת דבפרק אלו הן הגולין אמר אם בפתח בגלא אינה הדפו פרט לשונא בגלא לדייה פרט לנתכוין לזרוק בגד זה והלכה לגד אחר ואשר לא לדה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והשתא מאשר לא לדה דכתיב ברש ואלה המשפטים הוה דמי טפי לפטור כגון נתכוין לזרוק בגד זה שלא נתכוין לגד הנרגלא וי"ל משום דהתמיל התנא לזרוק קרא דבגלא לדייה נקט ברישא נתכוין לזרוק בגד זה דרולה להזכיר הפשוט תחילה וא"ת אמאי איצטריך בגלו הן הגולין מ"מ נתכוין להרוג הבהמה והרג האדם ע"כ היינו לא נתכוין לזרוק בגד אחר לא נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטריך כגון שהיו הבהמה והאדם מ"ז בגד זה א"ל כסבור בהמה ונמצא אדם ותימה דהא פליגי רבי ורבנן בנשמטו הברזל מקבו ומן הענ המתבקע דמר מחייב בהאי ברש אלו הן הגולין אמאי חייב והא הוי כמו נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שנתכוין לנקב עניים שלפניו והלך למרחוק מ): **ואמר** רבה זרק כלי מראש הגג. רבה גרסינן דרבא מספקא ליה לעיל (דף יח:) אי בתר מעיקרא אזלינן אי לא וקאמר דנפשוט מרבה שהוא רבו:

קדם וסילקו. פירש רב אלפס דרבה לטעמיה דלית ליה דינא דגרמי ברש הגוזל קמא (לקמן דף לח.) ולר"י נראה דהא גרמא בנזקין הוא ופטור לכולי עלמא: **זרק** תינוק מראש כו'. לא דמי לדרא טריפה דפטור לכולי עלמא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עח.): כגון

מתני' אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד כו' שמעינן ממתני' דקתני מי שסימא עין חבירו אינו

עין משפט נר מצוה

פח א ב מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
פט ג מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה ט סמג עשין ל ולאוין סה:
צ ד מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה יד סמג עשין סה:
צא ה מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה יג סמג עשין פז טוש"ע י"ד סימן רמז סעיף לו:
צב ו ז מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
צג ח מיי' פ"ו מהל' רוצח הלכה טו:
צד ט מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה ט:
צה י כ מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
צו ל מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה ט:
צז מ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה י:
צח נ מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה יא וע"ש בכ"מ סמג עשין פז טוש"ע י"ד סימן רמז סעיף לו:
צט ס מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
ק ע מיי' פי"ג מהלכות שבת הלכה כח:
קא פ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה י:
קב צ מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הלכה יב סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף ד:
קג ק מיי' שם הלכה ח ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ג:
קד ר מיי' פ"ד מהלכות רוצח הלכה ו סמג לאוין קסג:

תורה אור השלם

1. כּוּדָה תַחַת כּוּדָה פֶּצַע תַּחַת פֶּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה: שמות כא כה
2. וְכִי יַכֶּה אִישׁ אֶת עֵין עַבְדּוֹ אוֹ אֶת עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לְחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת עֵינוֹ: שמות כא כו
3. וְהִקְרַיְתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: במדבר לה יא
4. וְאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: שמות כא יג

רבינו חננאל

הניזק אם היו לו פירות טמונין בביתו ודרסה אותן וחזיקם [משלם] נזק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר אינו דין שמשלם ברשות הניזק כופר שלם. ומקשינן תוב מה לטמון שכן ישנו בבור ואע"פ שאינו חייב לטמון באש חייב בטמון בבור ואין בבור כופר. איזה טמון חייב בבור י"ש מ"י ש"אומר" עובר במעי פרה שאם נפלה פרה מעוברת בבור משלם הפרה ועוברה. ר"קשי"א ר"ה"א ק"יימא ל"ן דעובר ירך אמו הוא ולדברי הכל פחות מבן ט' מתכשר בשחיטת אמו ר"כמ"ה ר"אירת ד"ולת"י ד"ו מר"כחרת ל"דחו"ת ד"ה ה"פי'. ר"ש מ"י ש"אומ"רים הבור עצמו אם הוא טמון כדתנן לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומתחייב הנה אע"פ שהבור אם הוזק בו שור חייב נזק שלם ואין בו כופר. ופירק מנזקי כלים טמונים ו) מה' לה' ש"הן בבור. הכלים גלרים פטור דקיימא לן שור ולא אדם שהוא כלים טמונים מיבעיא ובאש נמי כלים טמונים פטור דמייתו להו מקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי. והכי קאמר ומה רגל שפטורה ברשות הרבים בכלים טמונים ברשות הניזק נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר ברשות הניזק אינו דין שישלם כופר שלם. איכא למיפרך מה לנזקי כלים טמונים שכן ישנן באדם כדתנן אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן וכו' ואין כופר באדם כדאמרינן לעילא ונדחת הא דרב שימי ראסק' דר' טרפון מכופר דרגל גמר והכי קאמר ומה רגל שברה"ר פטור ברשות הניזק כופר שלם לדברי הכל קרן שברה"ר חצי כופר אינו דין שברשות הניזק כופר שלם ואיפשיטה בעיין דרגל שדרסה על תינוק בחצר הניזק והרגתו חייב כופר שלם: **מתני'** אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד כו' שמעינן ממתני' דקתני מי שסימא עין חבירו אינו

מסורת הש"ס

מ) נקמן פה:, ב) [נקמן ס. ביצה יב: חגיגה י: סנהדרין סב: זבחים מז. כריתות יט:], ג) קדושין כד:, ד) [שבת עג. ע"ש], ה) מכות ז:, ו) [שבת מז:], ז) [עיין לעיל יח:], ח) לעיל י: סנהדרין עח., ט) [ויקרא כד], י) [שמות כא], כ) [ל"ל מבבלי דעתא], ל) גי' רש"ל זה ע"ג זה, מ) [ועיין תוספות סנהדרין עז: ד"ה ממס],

---

גליון הש"ס

גמ' לענין גלות חייב. עיין לקמן דף לב ע"ב תוס' ד"ה מאן: **שם** והיו תחתיו כרים. עיין לקמן דף לג ע"א תוס' ד"ה והוליף: **שם** ולסלקן **פטור.** עי' סנהדרין עז ע"א תד"ה סוף:

מוסף רש"י

ליתן צער במקום נזק. ואע"פ שיש שם משלומי המזק משלם לף הצער (לקמן פד.) שאע"פ שנתן לו דמי ידו אין פוטרים אותו מן הצער לומר הואיל וקנה ידו יש עליו לתתה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לתתה בכסף שאינו מצטער כל כך, וזה מתכה בגרזל ומעבו (שמות כא כה). **מלאכת מחשבת אסרה תורה.** שנתכוונה פרשת שבת למלאכת המשכן בריקבל, והשם מלאכת מחשבת כתיב (ביצה יב:) ומלאכת מחשבת שהעשה אותה מתכוין למלאכה גמורה אלא שעבר בשבת או סבור שמלאכה זו מותרת (זבחים מז. וכעי"ז חגיגה י:) שהשב לעשות זאת (סנהדרין סב:) שהשב ומתכוין למלאכה זו עצמה (כריתות יט:). **חתור לי שיני.** לנקבה ולגרר סביב מושבה (קדושין כד:). **אשר לא צדה,** שלא נתכוין לזרוק בגדו ובשמוך לו אלא למקום אחר, אבל לא היה יודע שיש שם אדם. **פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע.** וכן לזרוק אחבע חרק מעמוד (מכות ז: ובהגהות ר"ב רגשבורג הגיה: חרק שתים, עי"ש). **באומר כל מקום שתרצה תנוח.** וכיון דלא איכפת ליה הוא ליה קיום המשבה בתרוייהו (שבת צז:). **ושברו במקל.** קודם שנח, **פטור.** המשברו ומייב הזורק (לעיל יח:).

רבינו חננאל (המשך)

חייב אלא נזק בלבד ולא ד' דברים דבשוגג הוא ועלה אמר' מנא הני מילי אמר חזקי' פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. ואקשי' האי מיבעי לי שאע"פ שמשלם הנזק חייב גם צער הפצע ופרק' (גם) אם כן היה לכתוב פצע בפצע דדרשינן פצע זה הנזק בפצע זה הצער שבפצע והואיל ולא כתב כך אלא כתב פצע תחת פצע ש"מ לתת צער במקום נזק וש"מ לחייב השוגג כמזיד כ) שלא תאמר אם אין נזק משלם צער אבל נזק וצער לא קמ"ל. אמר רבא ג) היתה אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין נזקין חייב כדאמר אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד. ירושל' אמר ר' יצחק מתניתא כשהיו שניהן ישנים אבל אם היה אחד ישן ובא אחר וישן אצלו הבא לישן הוא המועד. ולענין ד' דברים פטור דכתיב והכה איש את רעהו באבן או באגרוף אבן דומיא דאגרוף מה אגרוף דאית ליה ידיעה אף אבן דאית ליה ידיעה. נקוט האי כללא בידך דלא מחייב בד' דברים אלא בתר ידיעה נכונה. לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה. פי' מלאכת מחשבת שמחשבת עליה לעשותה. לענין גלות פטור דכתיב מכה נפש בשגגה מכלל דהויא ליה ידיעה והא לא הוה ליה ידיעה בה מעולם. לענין עבד כגון דנפלה אבן זו מחיקו ושיברה שן עבדו או סימת עינו לתנא קמא יצא לחירות ולר"ש"ב"ג כיון דלא

מ) מולי ל"ל ולינא לאמיתר דמה לנזקין שכן ישנם בנור לאפילו כלים גלוים כו'. ב) נראה דמתניתא שלא תאמר וכו' עד קמ"ל שיין בשורה הקודמת אלא מיתות גם לענין הפפש. ג) בגמרא אחת רבה.

פטורין. דבעינן שיכה כל נפש מלסיו כל הנפש ופטורים ממיתה. לר' יהודה בן בתירא חייב זה שקינלו בשייף מפני שקירב את מיתתו: **כש שור.** מועד: **וקבלו בקרניו.** ומת: **פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן.** לענין כופר לר' ישמעאל דאמר כופר

בבש עליו כו'. נאלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו: ושם) מפרש דריש נקט כנס לרבותא ופיפא נקט דחפו לרבותא: **קרע** בסותי חייב. תימה היכי מייתי ראיה דלמא שאני הכא שהיה לו להסיר הגחלת מעל בגדו תדע מדנקט רבה על בגדו חייב מכלל דעל בשרו פטור והתם נקטן (דף נב.) תנן סמא את עיני אפי' על מנת לפטור חייב אלא ע"כ על בשרו פטור משום שהיה לו להסיר כמו בעל לבו ומת וי"ל דהא פשיטא ליה דמעל בשרו יסיר הגחלת ומעל בגדו לא חייש ולא איצטריך לאתויי ראיה אלא אלא תאמר כיון שמניח על בגדו והוא שותק א"כ דעתו הוי שיפטר דהא אשכחן אפי' במצוה לקרוע דחייב:

הניח גחלת **על לב עבדו כו'.** כשעבד כפות ורבו עומד אלא איירי כדפרישית לעיל (דף כב: ד"ה והיה) ומיירי אלא מת העבד אלא חוזק ולהכי מספקא ליה שמא לא יחוש הרב לשלקו מפני שישלם לו דמי מזקו:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח. ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא. תרוייהו צריכי שאם התנה לתת לו כד והקנה לו בסודר ונתחייב הלוקח לתת דמים יכול הלוקח לומר לא אתן לך דמים אם לא תתן לי חבית דקרי ליה לחביתא כדא לפי שהוא מוחזק ולא אזלינן בתר רובא ואם התנה לתת לו חבית ונתן הלוקח דמים יכול לומר לו המוכר לא אתן לך אלא כד דקרי לכדא חביתא ולא אזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דאפי' רב דאמר בפרק המוכר פירות (ב"ב דף נב. ושם ד"ה וליחזי) ולקמן בהפרה (דף מו.) הולכין בממון אחר הרוב גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הכא מודה שיכול המוחזק לומר למוצית אע"פ שהרוב מסייעך לא תוציא ממני ממון דקים לי בנפשאי שאני מן המיעוט אבל בנמצא נגחן לא מצי אמר מוכר קים לי בנפשך שאתה מן המיעוט דזבני לנכסתא דאדרבה יאמר הלוקח למוכר אתה הטעתני דקים לי בנפשאי שאני מן הרוב דזבני לרדיא ולא"ת ונחזי אי דמי כדא אי דמי חביתא כדפריך לקמן ברים הפרה (שם) ובהמוכר פירות (ב"ב דף נב.) וניחזי אי דמי לדיא לרדיא ושם אפרש בע"ה לאפילו לרבנן דפליגי אר' יהודה בהמוכר את הספינה (שם דף עז:) גבי מכר הצמד לא מכר הנקר דלית להו הדמים מודעיים פריך וי"ל דלא שייכא הכא הודעת דמים דקרובים דמי הכד לדמי החבית א"נ שמכר לו כדים או חביות שהם מאתים זוז ולא שייך לומר בזה הודעת דמיס כלל ומיירי דאית ליה זוזי שייך לומר שקול כ) כדך בזוזך ולספרים דגרסי בהפרה ובהמוכר פירות אי דליתנהו להנך זוזי צריך לאוקמי שיש לוקח מעות המכר והקנה לו אגב קרקע או אחר כך החלו הכדים והחביות אי נמי הכי פירושו מהו דמימא זיל בתר רובא אע"פ שהדמים מסייעים למוחזק קמ"ל וה"ה דהוי מצי למימר איפכא מהו דמימא זיל בתר חזקה קמ"ל דאין הולכין בתר חזקה אלא אחר הרוב אם הדמים מסייעין לרוב אלא משום דמתניתין מוכחא דבא להשמיענו דלא אזלינן בתר רובא דכד וחבית חדא ניהו ולפי זה אתי שפיר עפי אליבא דרב מתליבא דשמואל מדשמעינן דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא שהדמים מסייעים למוחזק ולא שמעינן זה בתקוס דאין הדמים מסייעים:

קמ"ל

לבו היה לו להסירה לא הסירה הוא הרג עצמו כן דין העבד ופטור או כממונו דמי כמו הנותן גחלת בכליו או בפירותיו או על גדי ונשרף שחייב כך דין העבד וחייב בתר דבעיא הדר פשטה עבדו כגופו והנותן גחלת בלב העבד בדלא כפית ויכול להסירה ולא הסירה ונשרף ומת פטור שורו כממונו וחייב:

הדרן עלך כיצד הרגל מועדת

המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל הבית חייב. פתח בכד וסיים בחבית.

אמר רב פפא כד וחבית אחד הוא למאי נפקא מינה כלומר מה צורך לדקדק בזה ואמר למקח וממכר. קיימא לן כי הכד הוא פחות מן החבית שהכד שואבין בו מים 7) מן המעיין כדכתיב וכדה על שכמה וההבית גדולה ממנה ואם אמר אדם לחבירו חבית אני מוכר לך ורזב אותו המקום קורין לגדולה חבית ולפחותה ממנה כד ומיעוטא קרו נמי לחביתא כדא ולכדא חביתא. והמוכר אומר כדא מכרתי לך והלוקח אומר חבית קניתי ממך מהו דתימא זיל בתר רובא ורובא

לא שיברו בחיבוטו בקרקע היה ודאי נשבר. וכן אם זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וסילקן כגון שהיו קשורין בחבל והיה ראש החבל כידו בראש הגג ומשך החבל ונמשכו הכרים ונפל הכלי ונשבר פטור הזורק מפסק פסיק גירי. ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסייף חלוקת ר' יהודה בן בתירא ורבנן דתניא הכוהו ר' בני אדם כו' לרבנן הזורקו והמקבלו בסייף שניהן פטורין דמפני שלא הרג והמקבלו בסייף אדם מת קיבל לר' יהודה בן בתירא המקבלו בסייף חייב שקירב מיתתו והזורקו פטור בא שור וקיבלו בקרניו והרגו חלוקת ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא. דתניא ונתן פדיון נפשו דמי ניזק. ר' ישמעאל אומר דמי מזיק לרבנן ג) דאמרי דמי ניזק חייב בעל השור בכופר שהרי שורו הרג לר' ישמעאל דאמר דמי מזיק פי' המזיק הוא היה חייב מיתה מפני שלא שמר שורו כאילו הוא הרג ורחמנא חס עליה לשלם כופר לפי שלא עשה מעשה בידים והכא אפילו הוא בעצמו בכי האי גוונא לא היה מתחייב דהא רבנן דפליגי עליה דר' יהודה בן בתירא פטרי ליה וכל שכן על שורו. אמר רבה היה ישן בראש הגג ונפל ונתקע באשה או כיוצא בה והזיק חייב בד' דברים דקיימא לן אין קישוי אלא מדעת והוה כאלו יש כוונה רדיעה וחייב בכל חרץ מן הבושת דתנן אינו חייב בושת עד שיהא מתכוין ובימתו לא קנה שנאמר יבמה יבא עליה וקיימא לן עד שיתכוונו

פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ורבנן דתניא [6] ונתן פדיון נפשו [א] דמי ניזק ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר דמי מזיק [ב] ואמר רבה נפל מראש הגג ונתקע באשה חייב בד' דברים [ג] וביבמתו לא קנה חייב בנזק בצער בריפוי בשבת אבל בשת לא דתנן [ג] אינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין ואמר רבה [ד] נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור בד' דברים [ה] ברוח מצויה והזיק ובייש חייב בד' דברים ופטור על הבשת [ו] ואם נתהפך חייב אף על הבשת דתניא ממשמע שנאמר [2] ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה לומר לך [ז] כיון שנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוין לבייש ואמר רבה [ח] הניח לו גחלת על לבו ומת פטור [ט] על בגדו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנהי על לבו דתנן [י] כבש עליו לתוך האור או לתוך המים ואינו יכול לעלות משם ומת חייב [כ] דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן [ל] לקרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור בעי רבה הניח גחלת על לב עבדו מהו כגופו דמי או כממונו דמי אם תמצא לומר כגופו דמי שורו מהו הדר [מ] פשטה עבדו כגופו שורו כממונו:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח [נ] את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו: **גמ'** פתח בכד וסיים בחבית [ס] ותנן נמי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור פתח בחבית וסיים בכד [ע] ותנן נמי [פ] זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא

שכרו פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית למאי נפקא מינה למקח וממכר היכי דמי אילימא באתרא דכדא לא קרו חבית וחבית לא קרו כדא הא לא קרו לה לא צריכא דרובא קרו לה לכדא כדא ולחביתא חביתא ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא מהו דתימא זיל בתר רובא

פטורין. דבעינן שיכה כל נפש מלסיו כל הנפש ופטורים ממיתה. לר' יהודה בן בתירא חייב זה שקינלו בשייף מפני שקירב את מיתתו: **כש שור.** מועד: **וקבלו בקרניו.** ומת: **פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן.** לענין כופר לר' ישמעאל דאמר כופר במזיק שיתמיין משלם כופר אבל לרבנן דשיתמיין בזיק אמי לא הוה ליה דמים ופטור: **ונתקע באשה חייב בד' דברים.** וכגון שנפל ברוח מצויה דהוה ליה קרוב למזיד: **וביבמתו לא קנה.** אע"פ ששניו (יבמות דף נג:) הכא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה הני מילי היכא דמתכוין לביאת אשה אחרת אבל זה לא נתכוין לשום ביאה הלכך לא קנה ואם חזר ועשה אחד מן האחין בה מאמר פסלה עליו: **ואם נהפך.** [לאחר] שהתחיל לנפול דמתכוין לנפול על האדם להנאתו: **חייב אף על הבשת.** אע"פ שלא נתכוין לשם בשת: **על לבו ומת פטור.** שהיה לו לשלקה: **חייב.** דהא דלא שלקה שכר אתבעייניה ליה בדינא ויפרע לי: **כבש עליו.** שתקפו אש עד שמת: **חייב.** דה"ק ליה אם תרצה קרע ושלם אבל פירש לו ע"מ פטור: **עבדו כגופו דמי.** ואם הניח אדם אדם גחלת על לב עבדו פטור שהיה לו לעבד לשלקה: **שורו כממונו.** שאין בו דעת לשלקה וחייב:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח אם הכד. ושברה פטור. בגמרא [ע"ב] מפרש טעמא: **ואם הוזק בה.** הנתקל: **בעל החבית חייב.** מפרש בגמ' [שם]: **גמ' נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור.** שלשיתן רשות להלך: **פתח בחבית.** דקתני זה בא בחביתו: **וסיים בכד.** דקתני נשברה כדו של זה כו': **והציל את הדבש לתוכה.** מפני שהדבש דמיו יקרים: **שכרו.** כשאר פועל ואין בעל הדבש משלם דמי היין: **פתח בכד.** דקתני זה בא בכדו של דבש: **וסיים בחבית** דקתני נסדקה חבית של דבש: **למקח וממכר.** שכיל המוכר לתת לו איזה שילה ואפילו התנה עמו חבית דמשמע גדולה נותן לו כד שהיא קטנה אין

פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ורבנן דתניא [6] ונתן פדיון נפשו [א] דמי ניזק ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר דמי מזיק [ב] ואמר רבה נפל מראש הגג ונתקע באשה חייב בד' דברים [ג] וביבמתו לא קנה חייב בנזק בצער בריפוי בשבת אבל בשת לא דתנן [ג] אינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין ואמר רבה [ד] נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור בד' דברים [ה] ברוח מצויה והזיק ובייש חייב בד' דברים ופטור על הבשת [ו] ואם נתהפך חייב אף על הבשת דתניא ממשמע שנאמר [2] ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה לומר לך [ז] כיון שנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוין לבייש ואמר רבה [ח] הניח לו גחלת על לבו ומת פטור [ט] על בגדו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנהי על לבו דתנן [י] כבש עליו לתוך האור או לתוך המים ואינו יכול לעלות משם ומת חייב [כ] דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן [ל] לקרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור בעי רבה הניח גחלת על לב עבדו מהו כגופו דמי או כממונו דמי אם תמצא לומר כגופו דמי שורו מהו הדר [מ] פשטה עבדו כגופו שורו כממונו:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח [נ] את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו: **גמ'** פתח בכד וסיים בחבית [ס] ותנן נמי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור פתח בחבית וסיים בכד [ע] ותנן נמי [פ] זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא

שכרו פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית למאי נפקא מינה למקח וממכר היכי דמי אילימא באתרא דכדא לא קרו חבית וחבית לא קרו כדא הא לא קרו לה לא צריכא דרובא קרו לה לכדא כדא ולחביתא חביתא ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא מהו דתימא זיל בתר רובא

מודעיים פריך וי"ל דלא שייכא הכא הודעת דמים דקרובים דמי הכד לדמי החבית א"נ שמכר לו כדים או חביות שהם מאתים זוז ולא שייך לומר בזה הודעת דמיס כלל ומיירי דאית ליה זוזי שייך לומר שקול כ) כדך בזוזך ולספרים דגרסי בהפרה ובהמוכר פירות אי דליתנהו להנך זוזי צריך לאוקמי שיש לוקח מעות המכר והקנה לו אגב קרקע או אחר כך החלו הכדים והחביות אי נמי הכי פירושו מהו דמימא זיל בתר רובא אע"פ שהדמים מסייעים למוחזק קמ"ל וה"ה דהוי מצי למימר איפכא מהו דמימא זיל בתר חזקה קמ"ל דאין הולכין בתר חזקה אלא אחר הרוב אם הדמים מסייעין לרוב אלא משום דמתניתין מוכחא דבא להשמיענו דלא אזלינן בתר רובא דכד וחבית חדא ניהו ולפי זה אתי שפיר עפי אליבא דרב מתליבא דשמואל מדשמעינן דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא שהדמים מסייעים למוחזק ולא שמעינן זה בתקוס דאין הדמים מסייעים:

קמ"ל

לבו היה לו להסירה לא הסירה הוא הרג עצמו כן דין העבד ופטור או כממונו דמי כמו הנותן גחלת בכליו או בפירותיו או על גדי ונשרף שחייב כך דין העבד וחייב בתר דבעיא הדר פשטה עבדו כגופו והנותן גחלת בלב העבד בדלא כפית ויכול להסירה ולא הסירה ונשרף ומת פטור שורו כממונו וחייב:

הדרן עלך ביצד הרגל מועדת

המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב. פתח בכד וסיים בחבית.

אמר רב פפא כד וחבית אחד הוא למאי נפקא מינה כלומר מה צורך לדקדק בזה ואמר למקח וממכר. קיימא לן כי הכד הוא פחות מן החבית שהכד שואבין בו מים 7) מן המעיין כדכתיב וכדה על שכמה וההבית גדולה ממנה ואם אמר אדם לחבירו חבית אני מוכר לך ורזב אותו המקום קורין לגדולה חבית ולפחותה ממנה כד ומיעוטא קרו נמי לחביתא כדא ולכדא חביתא. והמוכר אומר כדא מכרתי לך והלוקח אומר חבית קניתי ממך מהו דתימא זיל בתר רובא ורובא

מסורת הש"ס

א) לקמן מ. מכות כ:, ב) יבמות נד., ג) לקמן פו:, ד) [לקמן לה.], ה) סנהדרין עו: [ע"ש], ו) לקמן נב., ז) לקמן לח:, ח) לקמן קטו., ט) [ויקרא כד], י) [רש"ל], כ) גי' רש"ל כדא כו' ופירוש על המוכר קאי וה"ה שהלוקח יכול לומר שקול כדך בזוזי היכא שהוא מוחזק ועיין תשובת הלב"ח,

תורה אור השלם

1. אם כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו:
שמות כא ל
2. כִּי יִקָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו איש וְאָחִיו וְקָרְבָה אִשֶּׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת אִישָׁהּ מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בְּמַבֵּשֶׁיו:
דברים כה יא

מוסף רש"י

פטורין. שאין ידוע על ידי מי נהרג (לעיל ל:). **ונתקע באשה חייב בד' דברים.** נמוק ועגר וכפיו ושנם, כדאמר בהתובל (לקמן פה:) פגע תמם פגע לרגום המוגג כמוגד ומוגם כרגון (יבמות נד:). **וביבמתו לא קנה.** דאין לגיאה (שם). **כבש עליו כו' או לתוך המים.** כבש, פרמ"ל בגנע"ן, מוחז לאמו של מכילו ומוקפו בנמים כדי שלא יוכל להריס לאמו ונגנער ומת (סנהדרין עו:).

הדרן עלך ביצד הרגל

זה בא בחביתו וזה בא בקורתו. ופגע זה בזה (לקמן לא:). **אין לו אלא שברו.** שכר כלי ושכר פעולה (לקמן קטו:).

רבינו חננאל

נחכוון פטור. ותניא הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול לי עיני וסימאה כו'. הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב ואפילו אנוס לענין ד' דברים פטור כדאמרינן. לענין גלות חייב דהא הות ליה ידיעה. לענין שבת פטור דכל מלאכה הנעשית שלא במחשבתו פטור. לענין עבד תלוקח רשב"ג ורבנן. נחכוון לזרוק שתים וזרק ד' והזיק חייב אבל בד' דברים פטור דהא לא נחכוון. לענין גלות ואשר לא צדה פרט למתכוון לזרוק כ' וזרק ד' הקרוב למויר ולא מתכפר ב) לו בגלות לענין שבת פטור דבעינן עקידה והנחה בכוונה לענין עבד חלוקת רשב"ג ורבנן. נחכוון לזרוק ד' וזרק ח' כו' פשוטה היא ופירושא בשבת פרק הזורק (דף צז ע"ב) ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מנא חבירא תבר כלומר ואפי'

רבינו חננאל (המשך)

שניהן לביאה. ואמר רבה נפל מן הגג ברוח גדולה וחזקה והזיק ובייש פטור בד' דברים דאנוס הוא וחייב בנזק אע"פ שהוא אנוס. נפל ברוח מצויה חייב בד' דברים דהא הוי ליה למידע וקרוב לכוונה ופושע הוא אבל בבושת פטור דבעינן כוונה מוכחת ואם נתהפך והזיק ובייש כיון שבהיפוכו נחכוון להזיק קיימא לן כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נחכוון לבייש חייב. אמר רבה הניח גחלת על לב חבירו ומת פטור מאי טעמא היה לו להשליכה מעל לבו. הניח גחלת על בגד חבירו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנינהו דתניא דתפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן קרע את כסותי ושבר את כדי חייב ש"מ דאפילו אם אמר לו קרע וקרע חייב וכל שכן הרואה אותו שורף את בגדיו ולא הציל שחייב השורף בנזקין ולא אמרינן היה לו להציל ממונו אלא למזיק אמרינן ליה לא היה לך להזיק ממון חבירך וכיון שהזקתה נתחייבת. בעי רבא עבדו כגופו דמי והנותן גחלת בלבו ונשרף העבד כנותן גחלת בלב אדונו עצמו דמי מה בלב אדונו עצמו פטור דאמרינן כיון שיכול להסירה מעל

קה א מיי' פי"ח מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין מז:
קו ב מיי' פ"ב מהלכות יסודי התורה הלכה ד סמג עשין כא טור"ע חו"מ סימן תכו סעיף ד:
קז ג מיי' פ"ח מהלכות חובל ומזיק הלכה י סמג עשין ע טור"ע ח"מ סימן תכח סעיף ג:
קח ד ה ו ז מיי' שם הלכה יב טור"ע שם סעיף יח:
קט ח טור"ע ח"מ סי' שפג סעיף ג וסימן מיח סעיף יח:
קי ט מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה כב סמג עשין ע טור"ע שם:
קיא י כ מיי' פ"ג מהל' רוצח הלכה ט:
קיב ל מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טור"ע ח"מ סימן שפג סעיף ג:
קיג מ מיי' שם פ"ד הלכה כב ועיין בהשגות ובמ"מ ובנ"י שהאריך סמג שם טור"ע ח"מ סימן שפג סעיף ג וסימן מיח סעיף יח:
א נ מיי' פי"ח מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין שם טור"ע ח"מ סימן מיג סעיף ג:
ב ס מיי' פי"ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה ה סמג עשין עד טור"ע ח"מ סימן רסד סעיף ה: